

satirične liste. *Pavliha*, ki ga je Levstik urejal po vzoru *Figara* ali *Floha*, je bil liberalno usmerjen, čeprav je urednik v njem šibal tako napake konzervativcev kot liberalcev. Da si s tem ni pridobival prijateljev niti med lastnimi političnimi sopotniki, je kajpak razumljivo. V brezkompromisnem Levstiku so kranjski politični mlakužarji videli grožnjo cvetočemu slogaštvu med staro- in mladoslovenci ter skupnemu nastopanju na deželnozborskih volitvah. Levstik je bil namreč za nediplomatsko in nepolitično vztrajanje pri programu *Zedinjene Slovenije* in boju za uveljavitev slovenskega jezika, s svojim radikalizmom pa je paradoksalno najbolj pomagal nemškutarskemu taboru, ki je z užitkom spremljal in izrabljal drobljenje in posledično slabitev slovenskih sil. Pretiranemu radikalizmu niso bili naklonjeni niti nepolitični rodoljubi in drugi »neobremenjeni« bralci, dodatne zamere pa si je *Pavliha* (Levstik) nakopal z obračunavanjem z nosilci nacionalne politike (urednikom *Slovenskega naroda* Tomšičem) – zlasti pa z dr. Valentinom Zarnikom, ki ga je ravno Levstik priporočal v izvolitev kot gorečega borca za slovenstvo, a mu je kasneje očital preveliko mlačnost in kompromisarstvo. Zavedna slovenska javnost se je namreč (upravičeno) bala, da bo petelinjenje in medsebojno obračunavanje tako oslabilo slovenske pozicije, da bodo Slovenci znova lahek plen politično močnejšim in spretnjšim kranjskim in drugim nemškutarjem.

Zagrenjeni Levstik je svojega *Pavliho* pokopal po samo sedmih številkah, v katerih pa je kljub neugodnim razmeram in metanju polen pod noge korektno opravil poslanstvo, ki si ga je zastavil ob začetku izdajanja svojega lista. Nekaj najodmevnejših *Pavlihovih* zgodb nam v knjigi predstavi tudi Globočnik, ki opis obravnave določenega problema v časniku dopolni z izčrpnim zgodovinskim ozadjem taistega, odločil pa se je še za portretiranje najpomembnejših akterjev *Pavlihove* zgodbe. Poleg Levstika nam Globočnik predstavi še Pavlihovega ilustratorja Kliča ter celo vrsto gostov njunih ostrih peres od Kluna, Grčarja in nepogrešljivega Dežmana pa vse do Bismarcka.

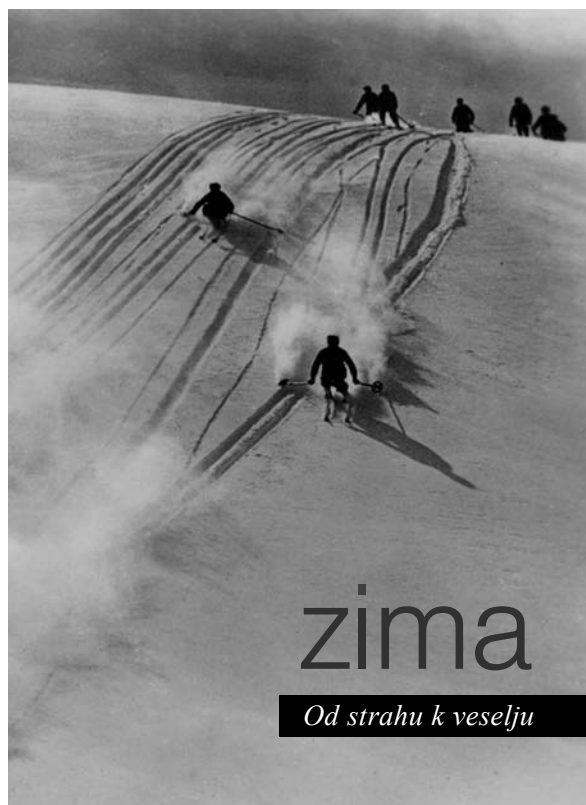
Tudi pričujoča Globočnikova študija ni klasičen, strogo zgodovinarski oris in analiza. Na povest o kratkem in težkem življenju enega izmed slovenskih satiričnih listov iz 19. stoletja se namreč lepi druga – resnejša in usodnejša zgodba o boju za afirmacijo slovenstva, ki jo je avtor zmogel zapisati skozi manj običajna, a zato nič manj ostrina očala. *Pavliha* še po več kot sto letih nastavlja zrcalo slovenski politiki, ki ima tudi dandanes istega (najhujšega) sovražnika – samo sebe in je značajna le v svoji brezmejni neznačajnosti. In to je vredno moža.

Aleksander Žižek

Zima, zima bela ...

Borut Batagelj, **Zima: od strahu k veselju**. Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2010. 40 strani.

»Zima, krasna alpska zima! Leto na leto smo te gledali, a videli te nismo. Ne za pečjo! Vsak pošten in 'zadovoljen Kranjec' dela tako – 'pridno vince pije in tobak kadi' tačas. Le nekaterim posebno krepostnim ljubiteljem narave, ki jim že nikakor drugače ne da žilica miru, je kvečjemu še dovoljena naporna tura – do 'Aleša' ali 'Slepega Janeza', če si Ljubljčan, Goričanom do 'Pevme', Celjanom do 'Grenadirja'. Kdor pa bi se držal teh principov, ta jim je planinski kozel, na katerega se strelja vsepovprek. Meščan sodi zimo po tem, kakor jo vidi v mestu: zlo, ovira prometu, kupi blata, brozga, mlake ... Taka je zima v mestu. – In v gorah? Kakšen razloček! Krasen zimski dan v planinah, kje je kdo pod solncem, ki vam opiše in oriše moč te bajne divote!«

zima

Od strahu k veselju

S tem citatom iz *Planinskega vestnika* iz leta 1912 je avtor pospremil izdajo svojega razstavnega kataloga, ki pripoveduje o zimi, njeni lepoti na eni in o njenih nadlogah ter problemih na drugi strani. Najbolj zanimiva pri vsem tem je ravno kontroverznost zime, ki je avtorja spodbudila k razmišljanju in potopu v zgodovino. Postavil si je vprašanja, kot npr. kakšne so bile predstave o zimi v preteklosti? So se je ljudje veselili? Je bila osovražena? S svojo raziskavo je avtor skušal predstaviti spreminjajočo se paradigmo o predstavi zime v preteklosti. Delo je podkrepil tako s spisovnim kot fotografskih gradivom in se pri tem omejil na širše celjsko območje.

Sama razstava je postavljena v Zgodovinskem arhivu Celje, kjer si jo je (predvidoma do konca poletja 2011) še mogoče ogledati. Čeprav so razstave značilne bolj za muzeje, imamo tudi v arhivih izvirne, moderne razstave glede na sporočilo in pri tem ne gre zgolj za reciklirano prodajo starih zgodb, kot so npr. razstave ob kakšnih obletnicah in podobno. Pri arhivskih razstavah pa je po drugi strani – ob zavedanju ciljne publike obiskovalcev – še vedno potrebno gledati bolj ali manj tudi na to, da so lokalnega značaja, kajti smiselno je hkrati predstaviti predvsem gradivo, ki ga hrani arhiv.

Zgodovina zime je področje, ki se ga zgodovinarji doslej niso lotevali obravnavati. Tematika je bila vedno bolj zanimiva za etnološke, ki so se oz. se osredotočajo na praznovanja, šege, navade, oblačila itd. Pri predstavljeni študiji pa Batagelj dokazuje, da na »zgodovino zime« ne smemo gledati kot na vsakoletno statično ponavljajočo se zgodbo, ampak tudi kot na letni čas, ki je bil podvržen zgodovinskim procesom.

Zima je dolgo časa veljala za obdobje, ki so ga ljudje preživljali za štirimi stenami, bodisi doma ali pa v gostilnah, kavarnah, pa tudi v cenениh pajzlih in zakajenih beznicah. To je bil čas obiskovanja gledališč, koncertov in udeleževanja raznih plesov. Zima je bila razumljena tudi kot prinašalka influenc, bolezni, v literarnih prispodobah pa celo kot sinonim smrti. Takšna podoba zime je v slovenski meščanski družbi na prelomu iz 19. v 20. stoletje pričejala doživljati spremembe. Do strukturnih sprememb pa seveda ni prišlo kar čez noč in tudi vsi niso ta letni čas vzljubili kar tako. Podobno velja še danes, medtem ko je nekaterim zimski čas čaroben in

lep, ga drugi komaj »prebavljajo«. Kakorkoli, po mojem mnenju danes vseeno ni človeka, ki ne bi v zimi videl vsaj nekaj čarobnosti in romantike.

Na prelomu v 20. stoletje so k idilični podobi tega letnega časa in k novemu estetskemu odkritju zime prispevale tudi fotografije, ki so krasile voščilnice in časopisne priloge. Ljudje so se začeli z zimo zbliževati, niso se je več tako bali, temveč so začeli odkrivati njene radosti. Svoj prosti čas so slovenski meščani začeli preživljati tudi zunaj, v naravi in ne le v zakurjenih prostorih. Sankanje, drsanje in smučanje kot nova oblika zimskega športa in zabave so namreč ljudi zvaljali na prosto in spreminjali staro miselnost o zimi kot času zoprnega čakanja na pomlad za štirimi stenami. Ljudje so začeli siliti na prosto, se družiti na drsališčih, sankati, smučati in kepati ter uživati v toplih napitkih in prigrizkih ob prizoriščih zimskih dejavnosti. Kot zanimivost oz. kontrast novemu pogledu in doživljanju zime je bil že leta 1875 v Celju ustanovljen klub, ki je združeval družčino uspešnih celjskih meščanov, poimenovali so se Nordpol klub. Družčino je zima vsekakor navdihovala, svoj zimski avanturizem pa je klapa še vedno preživljala na povsem »klasičen« način. Člani kluba so namreč, sodeč po gradivu, ki ga hrani celjski arhiv, zimo uživali predvsem v topli gostilni, kjer so si raje pripovedovali zgodbe o podvigih osvajalcev severnega pola, kot da bi kaj podobnega doživljali sami na prostem.

Kakorkoli, zima naenkrat ni bila samo prinašalka bolezni, ampak se je pričela uveljavljati celo kot zdravnišca. Rudolf Badjura, pionir poučevanja smučanja in pisec prvih slovenskih turističnih in planinskih vodnikov, je v svojih propagandnih opisih rad dodal, da so zimski športi odkrili ljudem čisto novi svet, »*kjer ti rudeče lica, krepí telo, pomlaja duša in srce poskakuje od radosti nad dosedaj nepoznano prijateljico in zdravnico zimo!*«

Za zaključek naj povem, da je, tako kot razstava, vreden branja tudi katalog. Bolj zahteven in nad to tematiko raziskovalno navdahnjen bralec bi si gotovo zaželel še, če bi bile v tekstu sprotne opombe in se ne bi bilo treba zadovoljiti zgolj s seznamom virov in literature na koncu kataloga. Drugače pa moram reči, da je besedilo izredno berljivo, prebereš ga na dušek in si za hip zaželiš, da bi bil zopet zimski čas ... Skratka, toplo priporočam.

Vesna Sirk